

DECLARAȚIE

POZIȚIA COALIȚIEI CIVICE PENTRU ALEGERI LIBERE ȘI CORECTE FAȚĂ DE ALEGERILE PREZIDENȚIALE ȘI REFERENDUMUL REPUBLICAN CONSTITUȚIONAL DIN 2024

Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte ([CALC](http://www.alegeliber.md)), formată dintr-o rețea de organizații neguvernamentale cu expertiză în domeniul electoral, își reafirmă angajamentul de a susține desfășurarea unor alegeri transparente, democratice și aliniate standardelor internaționale.

Având în vedere activitatea organizațiilor membre în monitorizarea scrutinelor din 2024¹, Coaliția remarcă eforturi consistente depuse de autoritățile statului pentru organizarea unui proces electoral în conformitate cu legislația națională și standardele internaționale. Cu toate acestea, integritatea procesului a fost afectată de ingerințe externe, finanțare ilicită a campaniilor și coruperea alegătorilor. Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte apreciază scrutinele din 20 octombrie și 3 noiembrie 2024 ca fiind doar **parțial libere și parțial corecte**, din următoarele considerente:

Cadrul juridic

Cadrul juridic pentru alegerile prezidențiale și referendumul constituțional din 2024 a cunoscut îmbunătățiri semnificative odată cu adoptarea unui nou Cod Electoral în 2022, într-un efort binevenit de modernizare a procesului electoral. Codul Electoral, revizuit și actualizat, include măsuri noi pentru transparența finanțării campaniilor și creșterea accesului la mass-media pentru toți concurenții electorali.

CALC constată cu satisfacție că, deși legea privind implementarea parțială a votului prin corespondență dar și regulamentele conexe au fost adoptate în termen scurt, acestea s-au dovedit a fi eficiente și benefice întru asigurarea accesului la vot pentru cetățenii aflați în străinătate, demonstrând perspectiva extinderii acestei metode de vot pentru toți alegătorii din afara țării.

Totodată, remarcăm că organizarea simultană a referendumului și a alegerilor prezidențiale a necesitat ajustarea legislației electorale într-un termen scurt. Deși este o practică utilizată în societățile democratice, adoptarea acesteia a generat critici din partea unor actori politici, dar și din societatea civilă.

Cadrul instituțional

Autoritățile electorale au depus eforturi considerabile pentru a asigura independența și imparțialitatea procesului electoral. Comisia Electorală Centrală (CEC) s-a asigurat ca fiecare etapă a procesului electoral să fie publică și accesibilă, contribuind astfel la transparența scrutinului.

Permanentizarea activității consiliilor electorale de circumscripție s-a dovedit a fi o decizie bună, care a contribuit eficient la combaterea finanțării ilegale a competitorilor electorali. În ziua alegerilor, organele electorale au demonstrat un nivel ridicat de profesionalism. Cu toate acestea, performanța unor funcționari din structurile electorale inferioare a fost afectată de manifestări de partizanat și vulnerabilități legate de integritate, în special în turul I de scrutin și în contextul referendumului constituțional.

Amplasarea secțiilor de votare, inclusiv a celor din afara țării, a fost făcută într-o manieră echitabilă, cu o extindere substanțială a numărului acestora în străinătate. Această abordare s-a bazat pe criterii clare și date statistice credibile, permițând o participare activă a cetățenilor moldoveni din afara granițelor și o

exprimare mai largă a voinței diasporei. Cu toate acestea, reducerea numărului de secții de votare în anumite zone, precum Federația Rusă, Israel și Ucraina, a generat unele neclarități. CALC recomandă o transparență sporită în comunicarea acestor decizii în viitor, pentru a evita orice percepție de influență politică asupra procesului electoral.

Campania electorală

Campania electorală s-a desfășurat în conformitate cu prevederile cadrului juridic, oferind candidaților posibilitatea de a se angaja într-o competiție liberă iar alegătorilor de a alege între diverse opțiuni politice, cu respectarea libertății de întrunire și de expresie.

Totuși unii candidați și susținătorii acestora au utilizat retorica negativă și mesaje instigatoare la ură și divizare socială, pe criterii politice și identitare. Promisiunile nerealiste, mesajele care contravin drepturilor fundamentale ale omului și atacurile asupra societății civile, promovate de unii candidați, au contribuit la polarizarea electoratului, influențând decizia de vot. Implicarea cultelor religioase în campania electorală a fost de asemenea constatată, reprezentând o încălcare gravă a principiului separării bisericii de stat în procesul electoral.

CALC regretă lipsa intervențiilor prompte din partea autorităților pentru sancționarea discursului instigator la ură, dar și a implicării cultelor religioase în campania electorală.

Influența externă asupra procesului electoral

Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte își exprimă profunda îngrijorare față de amploarea fără precedent a ingerințelor externe, în special din partea Federației Ruse, care au influențat negativ procesul electoral din Republica Moldova. Aceste acțiuni s-au manifestat prin finanțare ilegală a campaniilor electorale, coruperea alegătorilor și campanii de dezinformare, toate menite să influențeze comportamentul electoral al cetățenilor. Susținerea clandestină oferită unei rețele subversive și implicarea unei organizații politice neînregistrate în activități de mobilizare electorală au avut un impact major asupra corectitudinii procesului electoral. Deși organele de drept erau la curent cu acest risc și au emis avertizări, măsurile luate nu au fost suficiente, iar reacția întârziată a permis acestor acțiuni să afecteze imparțialitatea scrutinului.

CALC apreciază eforturile Poliției, a Centrului Național Anticorupție și ale altor autorități în documentarea și investigarea cazurilor de finanțare ilicită și corupere a alegătorilor. Cu toate acestea, regretăm că, deși organele de drept erau conștiente de riscurile acestor practici, inclusiv din experiențele anterioare (alegerile locale din 2023, alegerile Bașcanului Găgăuziei etc.), măsurile preventive necesare pentru a combate finanțarea ilegală nu au fost adoptate din timp, iar intervențiile din actuala campanie electorală au fost insuficiente în raport cu amploarea fenomenului.

Lipsa unui control judiciar eficient și întârzierile în tragerea la răspundere a celor vinovați creează un sentiment de impunitate care contribuie la perpetuarea acestor practici. Este esențial ca ingerințele externe să fie contracarate prompt, iar orice tentativă de influențare ilicită a alegerilor să fie sancționată cu fermitate, pentru a restabili încrederea cetățenilor în corectitudinea procesului democratic. În acest sens, CALC solicită autorităților să trateze cu maximă responsabilitate și celeritate investigațiile legate de finanțarea ilegală a campaniilor electorale și de coruperea alegătorilor. Totodată, CALC subliniază necesitatea unei colaborări mai strânse între autoritățile moldovenești pentru a proteja procesul electoral și a asigura un climat de echitate și transparență.

Finanțarea campaniilor electorale

Unul dintre punctele de progres în acest scrutin a fost implementarea unui cadru legislativ mai robust pentru transparența finanțării campaniilor. Cu toate acestea, au persistat numeroase practici ilegale și nereglementate care au afectat integritatea procesului electoral și au subminat principiul transparenței.

O problemă semnificativă a fost finanțarea activităților de campanie prin intermediul unor terți neînregistrați. În numeroase cazuri, cheltuielile de promovare au fost suportate de entități și persoane din afara cadrului legal, permițând unor actori neautorizați să exercite influență asupra procesului electoral. Această practică, denumită „finanțare prin părți terțe”, impune nevoia urgentă de reglementare și monitorizare mai strictă pentru a proteja transparența procesului democratic.

Un alt fenomen îngrijorător a fost coruperea alegătorilor prin oferirea de bunuri și recompense financiare. Numeroase cazuri de influențare a votului prin stimulente materiale au afectat dreptul cetățenilor de a-și exprima votul liber. S-au constatat de asemenea și discrepanțe între cheltuielile raportate și cele efectiv vizibile în campaniile electorale, mai ales în privința materialelor promoționale, evenimentelor și recompensării agitatorilor.

De asemenea, utilizarea resurselor administrative în scopuri electorale a fost observată frecvent. Funcționarii publici au fost implicați direct în campanii în timpul orelor de muncă, iar instituțiile de stat au fost utilizate pentru promovarea unor inițiative electorale și atribuirea meritelor pentru proiecte publice finanțate din fonduri bugetare.

CALC subliniază că aceste practici, de la finanțarea nelegitimă și coruperea alegătorilor până la utilizarea resurselor administrative, au afectat integritatea procesului electoral. Regretăm lipsa de promptitudine în investigarea și sancționarea acestor abateri și solicităm o responsabilitate sporită din partea autorităților competente.

Transportul ilegal al alegătorilor

Pe perioada scrutinelor au fost semnalate cazuri repetate de transportare ilegală a alegătorilor către secțiile de votare, prin mijloace variate, inclusiv avioane, autobuze și autoturisme. Aceste practici au fost identificate ca încercări de influențare a rezultatului electoral. O situație tensionată s-a desfășurat la podul de la Rezina, unde observatorii au raportat aglomerări neobișnuite de vehicule care transportau alegători, ceea ce a ridicat suspiciuni privind corectitudinea procesului la secțiile de vot pentru cetățenii din stânga Nistrului. CALC subliniază importanța unei intervenții prompte și riguroase din partea autorităților pentru a asigura că astfel de practici nu compromit integritatea alegerilor.

Mass-media

CALC apreciază eforturile majorității serviciilor media audiovizuale de a reflecta campania într-o manieră echilibrată, asigurând acces în știri tuturor actorilor electorali. Totuși, pluralismul de opinie și echilibrul de gen nu au fost asigurate pe deplin, iar în anumite emisiuni s-a remarcat partizanatul unor instituții media față de anumiți concurenți electorali. Imparțialitatea a fost afectată și de reflectarea campaniei prin prisma activităților administrației publice centrale, care au fost prezentate deseori într-o manieră favorabilă sau nefavorabilă unor candidați. De asemenea, postul public regional de televiziune Gagauziya Radio Televizionu a eșuat să informeze corect și echidistant electoratul, alegând să dezbată subiectele electorale preponderent în emisiuni al căror conținut a inclus adesea narațiuni false privind referendumul și anumiți concurenți electorali.

Lipsa unor dezbateri electorale veritabile a limitat posibilitățile de informare a publicului cu privire la programele și angajamentele electorale ale candidaților. Totodată, în mediul online, dezinformarea și atacurile asupra presei independente au creat o atmosferă de polarizare și neîncredere, având ca efect diminuarea accesului publicului la informații corecte despre procesul electoral. CALC subliniază importanța unor reguli mai stricte pentru mediul online, necesare atât pentru protejarea integrității electorale, cât și pentru combaterea răspândirii dezinformării și manipulării care afectează decizia de vot a cetățenilor. În acest sens, există un spațiu considerabil de îmbunătățire în funcționarea autorităților competente în lupta împotriva dezinformării.

CALC recunoaște și eforturile jurnaliștilor de investigație, care prin documentarea și expunerea schemelor de finanțare ilegală a partidelor și campaniilor electorale au contribuit semnificativ la informarea publicului și la evidențierea problemelor de integritate din procesul electoral.

Drepturile electorale pentru anumite categorii de alegători

În cadrul acestui scrutin, drepturile electorale ale grupurilor specifice, inclusiv persoanele cu dizabilități, au fost respectate în mare măsură, iar autoritățile au adoptat soluții pentru a facilita accesul la vot, cum ar fi tipărirea buletinelor în șase limbi. Totuși, problemele persistente legate de accesibilitatea fizică a secțiilor de votare pentru persoanele cu dizabilități locomotorii reprezintă o provocare majoră, cu aproximativ 90% dintre secțiile de vot inaccessibile. De asemenea, anumite comunități etnice s-au confruntat cu mesaje discriminatorii și incitări la ură, afectând echitatea procesului electoral.

Este de remarcat mobilizarea mai activă a tinerilor în acest scrutin, reflectată printr-o creștere a participării, deși prezența lor la vot rămâne cea mai scăzută în comparație cu alte categorii de vârstă. La polul opus, persoanele vârstnice continuă să înregistreze cea mai mare rată de participare, demonstrând o implicare civică constantă. Este de menționat și caracterul constant al exercitării dreptului la vot predominant de către femei în raport cu bărbații.

În concluzie, Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte consideră că, în ciuda îmbunătățirilor legislative și instituționale, procesul electoral din 2024 a fost marcat de influențe externe care au afectat libertatea și corectitudinea scrutinului.

Privind spre alegerile parlamentare din 2025, Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte solicită autorităților și actorilor politici să implementeze măsuri preventive și să consolideze răspunsul la provocările hibride. Este necesară o colaborare susținută între autorități, societatea civilă și cetățeni pentru a apăra integritatea procesului electoral și pentru a restabili încrederea în democrația Republicii Moldova.

www.alegeliber.md

¹ Aceste constatări și recomandări au fost formulate în baza eforturilor de monitorizare ale organizațiilor membre CALC, reflectate în rapoarte de monitorizare, note analitice și alte materiale relevante, precum:

- [Rapoartele Misiunii de Observare a Alegerilor ale Asociației Promo-LEX](#)
- [Rapoartele de Monitorizare a Mass-Media în Campania electorală ale Centrului pentru Jurnalism Independent](#)
- [Nota analitică a Centrului de Resurse Juridice din Moldova privind programele electorale ale candidaților la funcția de președinte prin prisma drepturilor omului și a statului de drept](#)
- site-ul Asociației ADEPT – www.alegeri.md
- site-ul Asociației Presei Independente API – www.stopfals.md
- observațiile Asociației Presei Electronice din Moldova, ale Consiliului Național al Tinerilor din Moldova și ale Centrului Parteneriat pentru Dezvoltare